De band van »maagschap" werd gelegd *buiten* uw *toedoen*, die van zeer bijzondere vriendschap alleen door *keuze van het hart*.

Daardoor ligt de band der maagschap meer in onze *natuurlijke*, de band der bijzondere vriendschap meer in onze *geestelijke* levenssfeer.

Gevolg waarvan is, dat op de maagschap meer nadruk wordt gelegd, zoolang het leven in uw kring nog op lageren trap staat, terwijl omgekeerd de meer bijzondere vriendschap in waarde klimt, hoe hooger het geestelijk leven klom.

Ooms en tantes, neven en nichten heeft bijna ieder, ook wie zelf niets is; maar om »bijzondere vrienden" te hebben, moet ge zelf *iets* zijn; iets in u hebben dat aantrekt; iets waaruit een geestelijke band is te weven.

Leest ge dan ook de levenshistorie van groote mannen, dan verneemt ge hoogst zelden iets van hun ooms en tantes, neven en nichten, maar te meer van hun *geestelijke maagschap*, van hun boezemvrienden, van de Jonathans met wie deze Davids mochten verkeeren.

En onder wie geestelijk als Gods kinderen hooger staan is het niet anders. Want ook zij eeren wel de banden der maagschap, maar toch hun nauwste banden hebben zij met de broederen in het Koninkrijk.

Naar rang gaat de *maagschap* voor, maar, geestelijk gewogen, wint het deze »*bijzondere vriendschap*".

Zuit ge nu daartegen inwerpen, dat toch de band der maagschap, de familieband, *van God is*, en uw vriendschapsband *uit uzelven?*

Maar immers dan maakt ge een scheiding die onwaarachtig is, en gaat ge zoo tegen de leer der Schrift als tegen de ervaring van het leven in.

Of is het niet zoo, dat wie in beide rijk mag zijn, én in een sympathieke maagschap, én in hooggestemde vriendschap, zijn God voor *die beide* danken zal, en Hem zal eeren als de Fontein van alle goed, waaruit hem zoowel die betrekking van het bloed, als die betrekking van het vriendenhart toekwam?

En wat de Schrift aangaat, ligt niet reeds in het Paradijswoord: »De man zal vader en moeder verlaten en zijn vrouw aankleven", de grondgedachte uitgesproken, dat de band des *bloeds* den band naar *keuze* niet mag tegenhouden, ja, dat, waar beide in strijd komen, de band des bloeds wijken moet?

Is de roepstem die tot Abraham uitgaat: »Ga gij uit uw land, en *uit uw maagschap*", niet het parool waardoor geestelijke roeping, geestelijke levenskring, en dus ook geestelijke band, boven den natuurlijken wordt gesteld?

En als Jezus zegt, dat wie den wil doet zijns Vaders die in de hemelen is, veel meer dan zijn maagschap, voor hem een broeder en een zuster is; of ook elders ons toeroept, dat wie niet verlaten kan vader of moeder of eigen kind om zijnentwil, zijns niet waardig is, — spreekt hierin dan niet dezelfde Goddelijke ordinantie, dat beide, de natuurlijke en de geestelijke band rechten hebben, maar dat, zoo dikwijls er strijd komt, de lagere natuurband voor den hoogeren geestesband de vlag moet strijken?

Toen het kindeke Johannes geboren was, kwam beide tegelijk uit.

Eerst de band van maagschap, die uit het gezin sprak toen ze zeiden: »Er is niemand in uw maagschap, die met den naam Johannes genaamd wordt". En *toen* de band des geestes, die met Zacharias aan het woord kwam: *Zoo* van alle maagschap, moet zijn naam Johannes zijn, met het oog op zijn *geestelijke* roeping.

Niet Zacharias, maar *Johannes* zou zijn naam wezen!

Ook in onze Christengezinnen veroorzaakt die tweeërlei band soms moeite en strijd, als we een familie achter en om ons heen hebben, die *niet* met ons den dienst des Heeren zoekt.

Dient gij den Heere in uw huis, en staat zijn dienst even hoog in de gezinnen van uw familie, dan wordt de band van maagschap door den geestelijken band niet losgemaakt, eer versterkt.

Maar zijt ge zelf uit een *niet*-geloovend geslacht door wonderen der genade naar den dienst des Heeren getrokken, dan is het in *uw* huis en in het *hunne* niet dezelfde levenstoon, ontstaat er onwillekeurig zekere verkoeling, en brengt de geestelijke tegenstelling tusschen u en hen vanzelf zekere *spanning* in de wederzijdsche verhouding.

Dat doet dan tweeërlei neiging geboren worden, die beide te ver kunnen gaan.

Eenerzijds de neiging, om nu men geestelijk tegen elkander overstaat, den band der maagschap voor niets te tellen. En anderzijds de neiging, om, ter wille van den familieband, het geestelijke niet aan het woord te laten komen.

Dit laatste gaat dan ten slotte zoover, dat men, onder zijn familie zijnde, om des lieven vredes wille, schaamteloos zijn Heiland verloochent; en het eerste kan tot zoo onverschoonlijke hardheid leiden, dat men ten slotte zelfs den band aan eigen moeder of kind voor niets rekent.

Tegen deze beide zonden hebt ge daarom te waken.

De band der maagschap is door God gelegd, en daarom hebt ge dien band te eeren, zoolang en voor zooveel ge dit, zonder uw Heiland ook maar in iets te verloochenen, even kunt. Maar ook de band der maagschap is door God zelven die hem gelegd had, aan den geestelijken band die u aan Jezus hecht, volstrekt *ondergeschikt* gemaakt, en daarom zondigt ge tegen uw Heiland, als in den omgang met uw familie de familieband het winnen gaat van uw cordate liefde voor Hem.

Wat weg ge zult hebben in te slaan, hangt daarom af van de houding, die uw familie *tegenover uw geloof* aanneemt.

Van drieërlei aard kan die houding zijn. Men kan laatdunkend, spottend op uw geloof neerzien; men kan het koel eerbiedigen; of ook men kan u belangstellend benijden.

Merkt ge nu dat uw geloof aan uw magen belangstelling inboezemt, dan is u de weg vanzelf aangewezen. Dan laat ge uw licht schijnen, of ook zij ten slotte uw Vader die in de hemelen is verheerlijken mochten. Dan sluit ge u nauw bij hen aan, en poogt hun of hun kinderen een instrument ter behoudenis te worden.

Staan ze daarentegen koel tegenover u, wel niet deelende in uw belijdenis, maar toch uw keure voor Jezus eerbiedigend, dan wordt wel de heerlijke propaganda voor uw geloof onder uw maagschap moeielijk gemaakt, maar is er toch geen oorzaak tot breuke, en zal het meer de heilige kunst moeten zijn, om zonder te vrijpostigen aandrang, ongemerkt teweeg te brengen, dat wie in u is sterker blijkt dan die in hen is, en zal op gepasten tijd ook het gepaste woord van belijdenis niet ontbreken.

Maar staat ge voor het derde geval, dat uw magen tegen uw overtuiging en uw belijdenis over gaan staan; hun geest drijven tegen den geest van uw gezin in; u laatdunkend als achterlijke duisterlingen en dwepers beschouwen, en zich zelfs soms in uw bijzijn, of in het bijzijn van uw kinderen uitdrukkingen veroorloven die voor uw vroom gevoel kwetsend en voor uw Heiland beleedigend zijn; — dan *moet* ge aan den band der maagschap zijn recht betwisten, en zonder afstootend te zijn, toch scherp toezien, dat er geen invloed ten verderve van uw familie op uw kinderen en uw eigen hart uitga.

Bovenal pijnlijk wordt dit, als lief of leed in uw geslacht u des ondanks toch weer met de geestelijke tegenstanders onder uw magen saam brengt, en saambrengt bij gelegenheden van huwelijkssluiting of begrafenis, waarbij zoo op allerlei manier de hoogere levensvragen aan de orde komen.

Niemand mag dan zeggen, dat ge, bij zulke blijde of droeve plechtigheden, *omdat het uw familie geldt*, uw belijdenis of uw overtuiging tijdelijk hebt al te leggen. »Laat de dooden de dooden begraven", sprak Jezus, »gij, verkondig het Koninkrijk Gods." En daarom zondigt wie ter wille van familie aan een Roomschen of Modernen eeredienst bij begrafenis of huwelijkssluiting deelneemt. Want al mist ge het recht, om bij zulk een graf of bij zulk een huwelijkssluiting *uw belijdenis* als maatstaf aan te leggen, of op den voorgrond te stellen, evenzoo mist ge het recht om, ter wille van den familieband, ook maar één oogenblik den schijn of de houding aan te nemen, als ware uw band aan Jezus voor dien feestdag of treurdag op non-activiteit gesteld.

Een verloste des Heeren, die weet dat het daartoe komen zal, blijft daarom van al zulke plechtigheid, ook al is de familie hem nog zoo na, weg.

Nooit en nergens mag de band der maagschap eischen tegen den band die u bindt aan uw God.

En dan.... denkt toch aan uw kinderen.

Of zijn ze niet met naam en toenaam aan te wijzen, gedoopte kinderen uit Christenhuisgezinnen, die van het geloof vervreemd en op paden des ongeloofs terecht zijn gekomen, doordien men er niet op toezag, hoe ze, nog jong en onervaren, bij lieve ooms of tantes, bij neven of nichten ongemerkt onder wereldschen, Christusverloochenenden invloed kwamen?

Dat ging dan op naam van den familieband! Van zijn familie kon en mocht men zijn kinderen toch niet afhouden! En men merkte niet en zag het niet, hoe men juist hierdoor zijn eigen kind afhield van zijn God.

Wie zijn kind lief heeft en aan zijn God opvoroeg, zal er zich op spitsen, om *elken verkeerden invloed* van zijn lieveling af te wenden, wetende hoe licht verleidbaar vooral het jeugdig gemoed is.

En nu, nooit is verkeerde invloed in sterker zin verleidelijk, dan waar die invloed van familie komt.

Amsterdam, 1 Mei 1896.

Kastegeest.

In de wereld der menschenkinderen neigt zin en lust telkens naar den boozen *kastegeest*. Een geest die daaraan gekend wordt, dat men niet vraagt: »Is iemand goed, heeft iemand verdienste, is hij een broeder in Christus?"; maar omgekeerd: »Is hij van onze côterie, uit onze groep, van ons »klompje menschen", zooals ze in Transvaal zouden zeggen, uit onzen hoek, uit het kringetje waarin we ons opsloten?" En er dan bijvoegt: Indien *ja*, zoo zie alles in hem voorbij en loof zijn deugden. Maar ook indien *niet*, zoo werp hem uit, en pas het *odi profanum vulgus et arceo*, d. w. z. het stelsel van: »weg met al wie niet van de onzen is", onverbiddelijk op hem toe.

Deze kastegeest heeft het meest boozelijk gewerkt in Heidensche landen, denk slechts aan Egypte en Voor-Indië.

Maar diezelfde kastegeest werkt evenzoo in den militairen stand, in den adel, onder de geldmannen, bij de academisch opgeleiden, onder de studenten, op de beurs, en zelfs bij de politieke partijen.

Groote, uitgebreide familiën passen dien *kastegeest* zelfs op den breeden kring van hun geslacht toe.

Zoo van ons, dan boven allen lof verheven. Zoo van elders, dan het heilige kruis achterna!

Tegen dien boozen kastegeest is alleen het Christendom machtig gebleken door zijn heerlijk universalisme, naar zijn Goddelijken stelregel, dat er in Christus is noch Jood noch Griek, noch Scyth noch Barbaar, noch vrije noch dienstbare, omdat we allen broeders en zusters zijn in den Eenige.

Toch spreekt het wel vanzelf, dat dit den *kastegeest* niet belet heeft, om ook het erf van Christus' kerk binnen te dringen.

Iets waarmede natuurlijk niet bedoeld wordt de splitsing der kerken op grond van verschil in belijdenis.

Deze splitsing toch komt niet uit *kastegeest*, maar uit den geest der waarheid. Tusschen Belijdeniskerken zijn het de *beginselen* die scheiding maken.

In zooverre is het dan ook natuurlijk, dat Protestanten tegenover Roomschen, Orthodoxen tegenover Modernen, Gereformeerden tegenover Ethischen staan.

Dat moet en kan niet anders.

Maar kan nu gezegd, dat de Hervormden nooit iemand voortrekken, *omdat* hij Hervormd is, ook al staat hij op het stuk der waarheid verder van hen af, dan de Gereformeerde dien ze weren?

En zoo ook, kan betuigd, dat de Gereformeerden niet wel eens in iemand, *omdat* hij Gereformeerd heet, iets door de vingers zien, wat ze in een niet-Gereformeerde gispen?

Ja, heeft het soms niet den schijn, alsof iets van dien boozen *kastegeest* zelfs in de natuurlijke verhouding van wat men A en B noemt, woelen wil?

Kan men metterdaad zeggen, dat er in het onderling verkeer, dat er bij uitnoodiging, dat er bij keuze of benoeming, dat er bij beroep en aanstelling, onder ons *uitsluitend* gevraagd wordt, wie het zuiverst de waarheid belijdt en het zuiverst iets van den Christus vertoont, en zou men beweren kunnen, dat er *nooit* gevraagd werd: Is hij van A of is hij van B?

Ja, is het te sterk gesproken, als men staande houdt, dat wie zelf van A herkomstig is, B wel eens tegenstond, ook al is hij geschikter, alleen *omdat* hij niet van A is, en zoo ook omgekeerd, dat wie van B is, den B-man niet wel voortrok, ook al zou een man van A even geschikt, misschien beter passend zijn geweest?

Welnu, in al die gevallen wordt de maatstaf, die beslissen *moest*, ter zijde gelegd, en daarvoor een geheele andere maatstaf in de plaats genomen, die in Christus' kerk nooit oirbaar noch geoorloofd is, omdat deze andere maatstaf geijkt is, niet door den geest van Christus, maar door den *kastegeest*.

Verwonderen kan dit nu niet.

Immers, we hebben, zelfs al behooren we tot de allerheiligsten, in dit leven nog nooit iets anders dan een klein beginsel der waarachtige gehoorzaamheid.

Maar hier staat toch tegenover, dat wie in Christus is, een vurige begeerte in zich gevoelt om naar *alle* Gods geboden, ook naar zijn gebod, dat allen *kastegeest* veroordeelt, te leven.

Zoo heeft dus een iegelijk zich zelven te onderzoeken, of hij, ook al bezweek hij soms voor de verzoeking, toch den haat tegen dien *kastegeest* wel in zijn hart gevoelt en dien wil mijden en vlieden. En of hij integendeel den geest van Christus, die op het één zijn van al zijn ware belijders dringt, als een geest dien hij mint en lief heeft, in zijn hart voelt dringen, en er zich door leiden laat bij zijn oordeel.

Ds. Feringa over de Zending.

Ds. Feringa liet bij Le Cointre te Middelburg een lezenswaarde studie van de pers komen, ten titel dragende: *De plaats der Zending onder Heidenen en Mahomedanen in den arbeid der Gereformeerde kerken in Nederland.*

Strekking van dit geschrift is aan te toonen, dat de bedoelde Zending terecht van Synodale Deputaten uitgaat, en niet, gelijk andere broederen willen, moet uitgaan van plaatselijke kerken of classes.

Dit wordt bepleit vooral door geschiedkundige herinneringen, die met zorg zijn saamgelezen, en duidelijk doen uitkomen, hoe ook in vroeger eeuwen de vraag rees, of de Indische aangelegenheden bij alle kerken generaal, of wel bij enkele hoorden, en hoe de beslissing destijds steeds in *generalen* zin viel.

Voor dit betoog zijn we den heer Ds. Feringa dankbaar. Er spreekt een geest van onderzoek, er spreekt lust tot studie uit. Het geschrift verraadt trouwen ijver in den dienst der kerken. En niemand zal ontkennen, dat hier, in goede orde, veel is saamgebracht, dat aan verreweg de meesten niet in dien volledigen samenhang bekend was.

Op allerlei gebied moesten onze jongere Dienaren zulke onderzoekingen instellen, en de kerken met de vrucht van hun arbeid dienen.

Daarom loven we te eer en te meer Ds. Feringa's optreden, die, waar anderen zwegen, althans *sprak*.

Ja, meer nog, de voorraad aangevoerde historische stof is in dit vlugschrift zoo overweldigend, dat eigenlijk alle verder debat over het oordeel en de practijk der vaderen, voor wat die geschiedkundige herinneringen aangaat, is uitgesloten en afgesneden.

Voor wie nog mocht getwijfeld hebben is het door dit vlugschrift van Ds. Feringa uitgemaakt, dat 1°. onze kerken steeds geoordeeld hebben dat de Indische kerkelijke aangelegenheden niet door ééne of enkele kerken, maar alleen door de *kerken in het gemeen* tot beslissing konden worden gebracht; 2°. dat de poging om de regeling van deze aangelegenheid bij de zeeprovinciën te houden op welgewikt en doorgezet verzet stuitte; en 3°. dat het kerkelijk verband met de kerken van Indie niet kon gelegd worden door een enkele kerk hier te lande, maar alleen door al de kerken saam.

In zooverre is het geschrift van Ds. Feringa wat de juristen noemen pertinent en concludent. *Pertinent* omdat de aangevoerde feiten op deze drie punten slaan, en *concludent*, omdat ze metterdaad deze drie punten finaal uitwijzen.

Niet duidelijk daarentegen is het ons, hoe op *zulk* een historische studie de *titel* van deze brochure past.

Die titel toch spreekt van de *Zending*, en al deze historische gegevens hebben niets hoegenaamd met de Zending te maken, maar handelen uitsluitend over de *Indische kerken*.

Een oogenblik althans heeft Ds. Feringa zelf dit bezwaar gevoeld. Hij werpt toch op blz. 76 zelf de vraag op: »Maar loopt nu dit historisch overzicht wel *over de Zending?* — en dan redt hij zich door tweeërlei antwoord: 1°. dat hij zich op de historie alleen ter bestrijding van de decentralisatie beroept, en 2°. dat hetgeen hij geeft het eenige is wat aan de Zending het naast komt.

Juist in dit antwoord echter ligt een gewichtige concessie, die u verbiedt zijn historische conclusie anders dan onder beneficie van inventaris aan te nemen. Het gaat toch niet wel aan, hij zal ons dit zelf toestemmen, om te zeggen: »De toenmalige Indische kerken waren een *Indische* aangelegenheid, de tegenwoordige Zending is ook een *Indische* aangelegenheid, dus geldt nu voor de *Zending* wat toen van de Indische *kerken* gold."

Hij zelf zal de eerste zijn, om te erkennen, dat zulk een conclusie logisch ten eenemale *onhoudbaar* zou zijn.

Om te weten, in hoeverre men ten deze bij analogie, uit het eene tot het andere besluiten mag, dient derhalve vooraf onderzocht, of de *beweegredenen* die men destijds in zake de *Indische kerken* aanvoerde ook kloppen voor de Zending, en de bij de Zending betrokken vraagstukken uitwijzen.

En ten andere dient dan nagegaan, in hoeverre de destijds genomen beslissingen al dan niet verband hielden met de toenmalige verhouding van de kerken tot de Overheid en tot de door onze Overheid gecharterde Oost-Indische Compagnie.

Van zulk nader onderzoek heeft Ds. Feringa zich intusschen geheel onthouden. Hij stelde dit niet in. En zoo kon in zijn vlugschrift *niet* bewezen worden, dat en in hoeverre men uit het toen beslotene tot de Zending in het heden mag en kan concludeeren.

Zal de a. s. Synodale samenkomst der kerken van deze geschiedkundige gegevens partij kunnen trekken, dan dient alzoo op deze eerste nog een *tweede* brochure te volgen, en kan eerst die tweede brochure de zaak in staat van wijzen nog brengen.

In afwachting hiervan zij het ons geoorloofd reeds nu te dezen opzichte eenige wenken te geven.

We bepalen ons tot deze drie.

In de *eerste* plaats staat het ook voor ons vast, dat de regeling van de verhouding waarin de Gereformeerde kerken in Nederland, zoowel tegenover de kerken *in* Indië, als tegenover de Zending *naar* Indie, te staan heeft, het *gemeen belang* der kerken aangaat en daarom niet anders dan door de *Synodale* saamvergadering der kerken, resp. door haar Deputaten, kan plaats hebben.

In de beslissing te Dordrecht over den Doop der Indische kinderen genomen, ligt voor deze stelling natuurlijk geen het minste bewijs. Die beslissing toch betrof niet de verhouding tot buitenlandsche kerken of Zending, maar een dogmatische beslissing in zake het Sacrament, die uiteraard, evenals elke leerbeslissing bij alle kerken saam hoort.

Bij het beroep op vorige Synoden schifte men hier dus wel. Alleen toch die besluiten en beslissingen snijden ten deze hout, die de regeling der verhouding van onze kerken tot Indische kerken of Zendingstations als zoodanig aangaan. Alleen dus wat Voetius zou genoemd hebben de *architectonische*, geen *confessioneele* beslissingen.

Maar niettemin staat het voor ons vast, dat ook deze architectonische regeling niet anders dan van de generale Synode *kan* uitgaan, omdat het hier het *kerkverband* geldt, en nog wel het kerkverband tegenover het *buitenland*.

Te dien opzichte nu kan geen plaatselijke kerk, geen classis, of synode provinciaal handelen.

En in zoover zijn we het volkomen eens met Ds. Feringa, dat het ook bij de Zending een *gemeen belang* der kerken geldt, dat alleen door alle kerken saam kan worden geregeld.

Onze *tweede* opmerking is, dat uit hetgeen vroegere Synoden geregeld hebben ten aanzien van Indische kerken, geen enkele conclusie te trekken is opzichtens de wijze waarop de kerken onder Heidenen of Mahomedanen zenden zullen, dan voorzoover geheel deze Zending uit mocht gaan van de Indische kerken zelve, en deze daarvoor steun in geld van hier ontvingen.

Dit bedoelt Ds. Feringa echter blijkbaar niet.

En onze *derde* opmerking is, dat de *hoofdquaestie*, die heel dit geding beheerscht, door den geachten schrijver zelfs niet is aangeroerd.

Die hoofdquaestie toch schuilt niet in de *regeling*, maar in de *uitvoering*.

Indien b. v. de Generale Synode, na de zaak der Zending geregeld te hebben, aan de onderscheidene provinciën opdroeg, om elk een aan te wijzen stuk van Java, of klein eiland, in evangeliseerende bewerking te nemen, zou de regeling van de kerken in het gemeen uitgaan, en nochtans de uitvoering aan groepen van kerken zijn toevertrouwd.

Regeling en *uitvoering* zijn heel iets anders.

In die mate zelfs heel iets anders, dat de generale samenkomst der kerken onmachtig en onbekwaam is, om de uitzending wezenlijk tot stand te brengen, en dat alleen één enkele kerk hier die behulpzame hand kan bieden, die de zaak doet slagen.

Alle kerken saam toch kunnen geen ambt scheppen, noch iemand in het ambt zetten. Het eerste kan alleen Christus, het tweede, in zijn naam, *alleen de plaatselijke kerk*.

Daar schuilt dus de groote, de ernstige moeilijkheid.

Een ambt *beschikken* en *bezetten* kan nóch de Generale Synode, nóch eenig college van Synodale Deputaten

Wie ook maar eenigszins thuis is in de fundamenten van ons Gereformeerd kerkrecht, zal het hierover met ons eens zijn.

Een Dienaar des Woords is Dienaar van Christus, en kan deswege wel onder het toezicht van een kerkeraad staan, maar hij kan *niet* staan onder een college van Deputaten die hem instrueeren, hem de wet voorschrijven, en hem als een ondergeschikte hun orders geven.

Dan is er geen ambt meer, en de waardigheid van het ambt wordt weggeworpen.

Hier wringt dus de schoen.

Op dit punt knelt de riem.

En nu trekken wij hieruit in het minst niet de conclusie, dat men de zaak der Zending maar aan de particuliere, enkele kerken moet overlaten

Dat ware onzin, en zou tot niets dan machteloosheid en verwarring leiden.

Dat wil dan ook blijkbaar niemand, want een ieder stemt ons toe, dat de Generale Synode te beslissen heeft.

Aan haar blijve dus de regeling.

Maar die regeling *moet* aldus ingericht, dat het ambt het *ambt* blijve, dat er geen ongereformeerd quasi-ambt door de kerken saam worde geschapen, en dat nochtans de geestelijke en geldelijke krachten aldus worden geleid en bijeengevoegd, dat de Zending met volle kracht uitga en Gode tot eer kunne bloeien.

De strijd zal dus niet moeten loopen over centralisatie of decentralisatie. Immers centralisatie onderstelt *een centrale macht*, en die kennen onze Gereformeerde kerken niet anders dan in Christus in den hemel.

Die tegenstelling is aan overheidstoestanden ontleend, en past in de Gereformeerde kerken ganschelijk niet.

Maar wel zal het de vraag zijn, of de gezamenlijke kerken die plicht en recht van regeling dezer zaak hebben, er in slagen zullen, om de *uitvoering* van het geregelde voortaan op zulk een wijze te verzekeren, dat het *ambt* als Goddelijke instelling, ongedeerd en geëerd blijve.

Hoe dit doel kan bereikt worden, bespreken we thans niet.

We volstaan met de quaestie zuiver te stellen.

Immers we zijn vast overtuigd, dat noch Ds. Feringa noch eenig ander theoloog, er ook maar van verre aan denkt, om den hoeksteen van ons Gereformeerd kerkrecht, gelijk die in *het ambt* ligt, los te wrikken.

Ook bij de Zending moet die hoeksteen vastliggen, en eerst wanneer die vastligt, kan alle kracht vereenigd en saamgevoegd, om door een eendracht die macht maakt, de kerken saam voor de Zending te doen optreden.

Voet bij stuk.

De *Bazuin* stemt ons toe, dat de qualificatie van *Pantheistisch* te denken, ongelijk veel dieper gaat, en op Christelijk terrein veel scherper is, dan de qualificatie van Doopersch of Methodist.

Op dit punt is alzoo eenstemmigheid verkregen.

Een tweede punt, waarop de *Bazuin* zekeren nadruk legt, is, dat de *Heraut* begonnen is met het gebruik van de woorden *Doopersch* en *Methodistisch*, en dat de uitdrukking *Pantheistisch* eerst *daarna* van andere zijde is gebezigd.

Het belang van dit punt vatten we niet.

Bij een scheldpartij kan het voor den rechter belangrijk zijn, wie het eerst den ander in zijn eer aantastte, wijl hierin *provocatie* schuilt, maar wat doet het er toe, wie het eerst sprak, waar sprake is van critiek op de strekking van het theologisch denken?

Voor het overige geven we grif toe, dat wij van 1878 af, toen ons blad is opgericht, steeds de methode volgden, om elke theologische richting aan te duiden met haar historischen naam.

Ook over dit tweede punt, hoewel het in ons oog van alle belang ontbloot is, bestaat tusschen *Bazuin* en *Heraut* alzoo geen geschil.

Van *Doopersch* en *Methodistisch* is door ons gesproken, lang eer tegen ons gesproken werd van *Pantheistisch*.

Verschil blijft alzoo alleen op het derde punt bestaan.

Het schijnt namelijk, hoewel we het toch haast niet gelooven kunnen, dat de *Bazuin* het afkeurt, zoo men over en weder de onzuivere draden die door het weefsel van onze adviezen en oordeelen loopen, kortheidshalve en gemakshalve aanduidt met den historischen naam van het denkkluwen, waarvan deze draden genomen zijn.

Wij daarentegen achten dit onvermijdelijk en zelfs plichtmatig te zijn.

Toen onze Heiland in zijn discipelen een verkeerden trek merkte, riep hij hun toe: »Wacht u voor den zuurdeesem *der Farizeën*", volstrekt niet om ze hierom voor Farizeën uit te maken, maar om hen te waarschuwen tegen een verkeerd insluipsel.

Als in onze Belijdenis tegen de gevoelens der Sabellianen, Samosatenianen, Wederdoopers en anderen stelling wordt genomen, dienen deze namen uitsluitend, om het stelsel aan te duiden, waarin zekere wijze van voorstellen der waarheid thuis hoort.

Geen theoloog uit de dagen der Reformatie kunt ge opslaan, of én thetisch én polemisch, hebben ze, Calvijn vooraan, steeds zeker insluipsel waartegen ze waarschuwen wilden, kortweg met den naam der ketterij, waaruit het gevloeid was, aangeduid.

Ook in onze eeuw is deze zelfde methode bij elke ernstige polemiek gevolgd.

En ook wij mogen van dit gebruik niet aflaten, omdat dit het eenige middel is, om heel een reeks van gevaren, waarop we doelen en waartegen we waarschuwen, met een enkel woord voor ieder verstaanbaar te maken.

Neem b.v. wat een man als John Stuart Mill schrijft over alle religie, die een puur soteriologisch karakter aanneemt: »Zulk een religie houdt op een macht in de *maatschappij* te vormen, en slinkt weg tot een *persoonlijk* belang, dat wordt afgehandeld tusschen den mensch en zijn Schepper, en waarbij het eenig wit is de persoonlijke redding der ziel. En juist daarom is zulk een religie zeer wel bestaanbaar met een zelfzuchtig en enghartig egoisme".

Waar nu reeds een ongeloovig man als Mill het groote gevaar van de Doopersche richting inzag voor het geheele nationale leven en voor onze menschelijke ontwikkeling, zou het daar geen zake zijn, op Gereformeerd erf tegen elk insluipsel er van te waarschuwen?

En wijl het nu toch niet aangaat, daarbij telken male het Doopersche wezen breed uiteen te zetten, is het dan niet noodzakelijk zich van den naam *Doopersch* te bedienen?

In onzer aller denkwereld huizen nog allerlei verkeerde elementen, en we bewijzen elkander een dienst van broederliefde, als we deze niet zitten laten, maar helpen verwijderen.

Onthouding.

XIII.

Is alzoo bestrijding van het alcoholisme plicht, dan volgt hieruit intusschen nog geenszins, dat *elke* bestrijding *geoorloofd*, noch ook dat de »geheelonthoudings-theorie" de *beste* is.

De »geheelonthoudings theorie" trekt aan door de bekoring van haar absoluut karak-